

Weryfikacja niezależności sądu

Podstawowe kryteria dotyczące
sądów powszechnych i wojskowych

oprac. zespół KIPK.PL / pełne omówienie kryteriów zawiera uzasadnienie uchwały

Uchwała składu połączonych Izb: Cywilnej, Karnej oraz Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 23 stycznia 2020 r., BSA I-41 10-1/20

Uzasadnienie: <http://www.sn.pl/sites/orzecznictwo/orzeczenia2/bsa%20i-4110-1-20.pdf>

- 1.** Ocena obiektywnych warunków postrzegania sądu jako niezawisłego i bezstronnego musi mieć charakter **kompleksowy** i uwzględniać **wszystkie okoliczności**, a przede wszystkim te, które są związane z **procesem powołania na urząd sędziego**. / teza 43
- 2.** Brak niezależności Krajowej Rady Sądownictwa prowadzi do **wadliwości procedury** powołania na urząd sędziego. Wadliwość ta i jej wpływ na naruszenie standardu niezawisłości i bezstronności sądu, **podlega stopniowaniu**. / teza 45
- 3.** Różna jest skala i zakres procesowych skutków wadliwości powołania na urząd sędziego w zależności od **typu sądu**,

do którego następuje powołanie i miejsca tego sądu w strukturze organów wymiaru sprawiedliwości. / [teza 45](#)

4. Mechanizm powołania powinien polegać na ocenie zarówno **stopnia wadliwości** poszczególnych postępowań konkursowych, jak też okoliczności odnoszących się do samych sędziów biorących w nich udział oraz **charakteru spraw**, w których orzekają lub orzekały sądy z ich udziałem. / [teza 47](#)

5. Wskazana ocena w istocie sprowadza się do odpowiedzi na pytanie, jakie – w perspektywie obywatela – muszą być spełnione **obiektywne warunki postrzegania** sędziego jako bezstronnego i niezawisłego, zaś sąd z udziałem tego sędziego, jako sąd niezależny (odwołanie się do wzorca **modelowego obserwatora**, mającego dostateczne rozeznanie w okolicznościach istotnych do formułowania na ich podstawie określonych wniosków). / [teza 47](#)

6. Ocena standardu **nie może poprzestawać na subiektywnych przekonaniach** samego sędziego, co do własnej bezstronności i niezawisłości. Sędzia, który uważa, że nie będzie mógł sprostać stawianym mu w tym zakresie wymaganiom w konkretnej sprawie powinien zawsze mieć możliwość wyłączenia się od orzekania w tej sprawie. / [teza 47](#)

7. W przypadku **sądów wyższego szczebla** w strukturze organizacyjnej organów wymiaru sprawiedliwości, które mogą sprawować funkcję kontroli instancyjnej w odniesieniu do czynności i orzeczeń sądów niższych, za obowiązujący trzeba przyjąć **wyższy poziom wymagań** w zakresie minimalnych warunków bezstronności i niezawisłości.

Te same konkretne okoliczności możliwe do tolerowania w przypadków obsadzania sądów niższego rzędu, mogą uzasadniać ocenę o braku bezstronności i niezawisłości w przypadku sądów wyższego rzędu. / [teza 48](#)

8. Rozróżnienie należy przeprowadzić pomiędzy sytuacjami, w których oceniane powołanie nastąpiło **po raz pierwszy** na urząd sędziego, oraz w których wiązało się z objęciem **kolejnego urzędu** przez sędziego, w sądzie wyższego rzędu. / [teza 49](#)

9. Osoby, które wcześniej zostały powołane na urząd sędziego w niebudzących wątpliwości procedurach, przystępując do konkursu na urząd sędziego w sądzie wyższego rzędu, posiadały już status sędziów w rozumieniu konstytucyjnym. Przeszły już zatem wcześniej określony, prawidłowy proces weryfikacji. **Tego domniemania brak w przypadku osób powołanych na urząd sędziego po raz pierwszy**, zwłaszcza, gdy chodzi o pierwsze powołanie do sądu wyższego szczebla w sytuacji, gdy udział w postępowaniu konkursowym nie jest konsekwencją uczestnictwa w długotrwałym procesie szkolenia do zawodu sędziego. / [teza 49](#)

10. Większe wątpliwości co do dochowania wyżej wskazanych standardów będą występować wówczas, gdy w danej sprawie sąd miałby orzekać **w kwestiach istotnych z punktu widzenia władzy**, w szczególności interesów majątkowych Skarbu Państwa lub spraw karnych, w których oskarżycielem publicznym jest prokuratura, a na jej czele stoi obecnie Minister Sprawiedliwości jako Prokurator Generalny. / [teza 50](#)

11. To samo może dotyczyć innego typu konkretnych postępowań sądowych, które z różnych względów mogą **wzbudzać zainteresowanie opinii publicznej oraz polityków**, w szczególności związanych bezpośrednio z dominującą we władzy ustawodawczej i wykonawczej siłą polityczną. Formułowanie przez władze polityczne wobec sądów konkretnych **oczekiwań co do kształtu rozstrzygnięcia**, w połączeniu z powołaniem sędziego na wniosek upolitycznionej Krajowej Rady Sądownictwa, może budzić uzasadnione wątpliwości co do spełnienia kryteriów bezstronności i niezawisłości przez ukształtowany z udziałem tego sędziego sąd. / [teza 50](#)

12. W ocenie wpływu wadliwości procedury powołania na urząd sędziego na dochowanie standardu bezstronności i niezawisłości sądu mogą mieć znaczenie szczególne **okoliczności dotyczące samego sędziego**. / [teza 52](#)

13. Niewątpliwie uzasadnione wątpliwości podważające dochowanie tego standardu występują wówczas, gdy sędzia ten **zaangażowany był bezpośrednio przed powołaniem na urząd, w jednostkach podległych Ministrowi Sprawiedliwości lub innych organach władzy wykonawczej lub Krajowej Radzie Sądownictwa**. / [teza 52](#)

14. Nie bez znaczenia jest **stosunek sędziego do dokonywanych zmian**, publicznie wyrażany zarówno w procedurze konkursowej, jak i później, zwłaszcza w zakresie **akceptacji niekonstytucyjnych działań** organów władzy wykonawczej wobec sądów, w tym Sądu Najwyższego czy

akceptacji utraty przez Krajową Radę Sądownictwa przymiotu niezależności. Wypowiedzi tego rodzaju mogą stwarzać poważne wątpliwości co do **zależności** między wskazaniem danego kandydata przez Krajową Radę Sądownictwa jako osoby mającej być powołaną do pełnienia urzędu a ujawnioną **przychylnością** wobec środowisk politycznych, które uzyskały dominujący wpływ na prace tej Rady. / [teza 52](#)

15. Ta zależność w obiektywnej ocenie może wynikać także ze stwierdzenia **innych wadliwości** w postępowaniu o powołanie do pełnienia urzędu, a zwłaszcza:

- **zaniechania** wyłączenia się poszczególnych członków Krajowej Rady Sądownictwa w przypadkach postępowania wobec osób z nimi powiązanych,
- pozytywnego rozstrzygnięcia konkursów na urząd sędziego na rzecz osób **uzyskujących awanse o charakterze administracyjnym** w strukturze sądownictwa w drodze arbitralnych decyzji Ministra Sprawiedliwości,
- szczególnego **braku transparentności** procedur konkursowych wynikającego z utajniania części obrad Krajowej Rady Sądownictwa lub jej zespołów,
- **braku możliwości zapoznania się z przebiegiem danego konkursu**, głosowania przez członków Rady in pleno bez szczególnego uzasadnienia wbrew opiniom zespołów Rady,
- uzyskania wskazania Rady na urząd sędziego przy **braku opinii organów samorządu sędziowskiego** lub po uzyskaniu opinii wyraźnie ukazującej **brak poparcia kandydatury**, w szczególności poprzez nieuzyskanie

większości głosów poparcia lub uzyskanie wyraźnie niższego poparcia niż inny kandydat startujący w tym samym konkursie, a **bez racjonalnego uzasadnienia takiej decyzji**,

- po wcześniejszym uzyskaniu przez kandydata delegacji do sądu wyższego rzędu na podstawie **arbitralnej decyzji** Ministra Sprawiedliwości, nie mającej racjonalnego **uzasadnienia merytorycznego** związanego z jakością pracy danego sędziego lub też bez takiej delegacji, w przypadku niskiej jakości tej pracy,
- procedury konkursowe, w których wskazano osobę o **oczywiście mniejszych kompetencjach** w stosunku do innych osób startujących w konkursie. / [teza 52](#)

16. W przypadku sędziów przedstawianych do awansowania przez Krajową Radę Sądownictwa istotne znaczenie będzie miał **charakter awansu**, w szczególności to, **jak szybko do niego doszło oraz na jakie stanowisko awansował dany sędzia**. Na przykład awansowanie sędziego sądu rejonowego na stanowisko sędziego sądu apelacyjnego (tym bardziej Sądu Najwyższego) budzić może istotne wątpliwości co do jego niezależności, ze względu na podejrzenie, że swoje stanowisko zawdzięcza przede wszystkim **politycznemu poparciu**, a nie wiedzy prawniczej i doświadczeniu. / [teza 52](#)

17. Konkretnie okoliczności wymagają sprawdzenia za pomocą środków dowodowych dostępnych w procedurze cywilnej i karnej. Należy przy tym podkreślić, że **brak możliwości ich sprawdzenia ze względu na ewentualną obstrukcję Krajowej Rady Sądownictwa**,

organów administracji sądowej lub innych organów władzy publicznej w istocie prowadzi do potwierdzenia zastrzeżeń co do braku bezstronności i niezawisłości sądu. / teza 53

18. Pewne okoliczności mogą także wskazywać, iż mimo wadliwości procedury powołania na urząd sędziego co do konkretnego sędziego **zachowany został minimalny standard** warunkujący postrzeganie sądu jako bezstronnego i niezawisłego. Dotyczy to w szczególności sytuacji, w których dana osoba spełniałaby obowiązujące kryteria wskazania na urząd sędziego także w poprawnie ukształtowanej procedurze postępowania przed Krajową Radą Sądownictwa. Dotyczyć to może także osób, które miały **pozytywne opinie** wynikające z rzetelnej oceny, w tym w szczególności z **bezstronnych wizytacji.** / teza 53

19. Inną okolicznością świadczącą o dbałości sędziego o zachowanie zasad bezstronności i niezawisłości jest **podjęcie starań** o wyjaśnienie dotyczących go wątpliwości przed przystąpieniem do rozpoznania sprawy (np. przez **sygnalizację** z art. 41 k.p.k. oraz art. 49 § 1 k.p.c.). / teza 53

20. Ustalenie w danym postępowaniu, że sąd z udziałem konkretnego sędziego nie spełnił standardu bezstronności i niezawisłości, **nie jest wiążące w innej sprawie**, w której ten sam sędzia uczestniczył w składzie sądu; ocena taka powinna być jednak zawsze wzięta pod uwagę. / teza 53